

JAHON MUSIQA MADANIYATI RIVOJIDA IOGANN SEBASTYAN BAX IJODINING PEDAGOGIK VA ESTETIK AHAMIYATI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19732367>

Kamoliddinova Malika Zafar qizi

Xalqaro Nordik universiteti

2-kurs magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada jahon musiqa madaniyatining buyuk namoyandasi Iogann Sebastyan Bax ijodining umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'rgatilishining pedagogik asoslari va ijtimoiy zaruriyati tahlil qilinadi. Muallif Bax musiqasining yosh avlod estetik dunyoqarashini shakllantirishdagi o'rni, polifoniya san'atining kognitiv rivojlanishga ta'siri va zamonaviy musiqa ta'limidagi innovatsion metodlar haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar

Iogann Sebastyan Bax, organ musiqasi, tokkata va fuga, xoral prelyudiyalar, klavir asarlar, vokal instrumental asarlar, messa, polifoniya, syuita, invensiya, "Yaxshi sozlangan klavir" (XTK).

Аннотация

В данной статье анализируются педагогические основы и социальная значимость изучения творчества великого представителя мировой музыкальной культуры Иоганна Себастьяна Баха в системе общего среднего образования. Автор рассматривает роль музыки Баха в формировании эстетического мировоззрения подрастающего поколения, влияние искусства полифонии на когнитивное развитие, а также освещает инновационные методы современного музыкального образования.

Ключевые слова

Иоганн Себастьян Бах, органная музыка, токката и fuga, хоральные прелюдии, клавирные произведения, вокально-инструментальные произведения, messa, полифония, сюита, инвенция, «Хорошо темперированный клавир».

Abstract

This article analyzes the pedagogical foundations and social significance of teaching the works of Johann Sebastian Bach, a great representative of world musical culture, in general secondary education schools. The author examines the role of Bach's music in shaping the aesthetic worldview of the younger generation, the impact of polyphonic art on cognitive development, and provides insights into innovative methods in modern music education.

Keywords

Johann Sebastian Bach, organ music, toccata and fugue, chorale preludes, clavier works, vocal-instrumental works, mass, polyphony, suite, invention, The Well-Tempered Clavier.

Yangi O'zbekiston taraqqiyotining bugungi bosqichida yosh avlodni ma'naviy yetuk, intellektual salohiyatli va yuksak madaniyatli qilib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Yangi O'zbekiston poydevorini barpo etishdek ulug'vor maqsad yo'lida san'at, xususan, musiqa ta'limi strategik ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni va Milliy o'quv dasturi talablari asosida musiqa darslarida jahon durdonalarini o'rgatishga alohida urg'u berilmoqda.

Shu bois, Yangi O'zbekiston ta'lim tizimidagi yangilanishlar musiqa ta'limini yangi bosqichga ko'tarishni, milliy merosimizni jahon musiqa durdonalari bilan uyg'un holda o'rgatishni talab etmoqda. Bu yondashuv kelajakda dunyo miqyosida fikrlaydigan, ma'naviy yetuk va boshqa xalqlarning madaniyatini hurmat qiladigan barkamol avlod poydevorini yaratishning eng to'g'ri yo'lidir.

Jahon musiqa madaniyati tushunchasi insoniyat tomonidan asrlar davomida yaratilgan eng sara badiiy namunalarni o'z ichiga oladi. Bu meros orasida nemis kompozitori Iogann Sebastyan Bax (1685–1750) ijodi "musiqa okeani" sifatida e'tirof etiladi. Bax – barokko davri musiqasining eng yuksak cho'qqisi va keyingi barcha davrlar musiqasi uchun poydevor hisoblanadi. Bax deyarli barcha mavjud musiqiy janrlarda (operadan tashqari) ijod qilgan. Uning merosi 1000 dan ortiq asarlarni o'z ichiga oladi:

- Organ musiqasi: Tokkata va fugalar, xoral prelyudiyalari.
- Klavir asarlari: "Yaxshi sozlangan klavir" (HTK), "Invensiyalar", "Fransuz va ingliz syuitalari".
- Vokal-instrumental asarlar: Kantatalar, "Matfey bo'yicha ehtiroslar", "Messalar".
- Orkestr asarlari: "Brandenburg konsertlari", syuitalar.

Musiqada darslarida Bax asarlarini o'rganish o'quvchi shaxsini har tomonlamma rivojlantirishga xizmat qiladi. Bax polifoniyasi (ko'p ovozlilik) o'quvchidan diqqatni bir vaqtning o'zida bir nechta mustaqil kuylarga qaratishni talab qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, polifonik asarlarni muntazam tinglash va tahlil qilish quyidagilarga yordam beradi:

Rivojlanish Sohasi	Pedagogik Natija
Mantiqiy tafakkur	Musiqiy matematik konstruksiyalarni anglash orqali mantiq yaxshilanadi.
Xotira va diqqat	Musiqiy mavzularning rivojlanishini kuzatish diqqatni jamlashni o'rgatadi.
Matematik qobiliyat	Ritm va garmoniyadagi aniqlik aniq fanlarni o'zlashtirishga yordam beradi.

Bax musiqasi insoniy tuyg'ularning falsafiy ifodasidir. Uning asarlari orqali o'quvchilar hayotiy muvozanat, ichki xotirjamlik va ma'naviy poklik tuyg'ularini his qiladilar. Bu esa yoshlarda emotsional intellektni shakllantirishning eng samarali vositasidir. Zamonaviy musiqada darslarini multimedia texnologiyalarisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Maktab amaliyotida quyidagi innovatsion metodlar yuqori samara beradi:

- **"Musiqiy arxitektura" metodi:** O'quvchilarga Bax fugasining tuzilishini grafik shakllar yoki rangli chizmalar orqali ko'rsatish. Bunda har bir ovoz alohida rang bilan ifodalanadi.

- **"Vizualashtirish":** Smart-doskalar yordamida organ cholg'usining tuzilishi va Bax davridagi Germaniya madaniyatini visual ko'rish.

- **"Qiyosiy tahlil":** Bax musiqasidagi polifoniya va o'zbek milliy musiqasidagi ko'p ovozlilik elementlarini solishtirish.

Shuni aytib o'tishimiz joizki, umumiy o'rta ta'lim tizimida Iogann Sebastyan Bax ijodini o'rgatish – bu shunchaki o'quv rejasidagi soat emas, balki strategik ma'naviy vazifadir. Milliy musiqada merosimizni jahon musiqada durdonalari bilan uyg'un holda o'rgatish o'quvchilarni keng fikrlaydigan, madaniyatlarni hurmat qiluvchi va ma'naviy yetuk shaxs qilib tarbiyalash imkonini beradi. Bax musiqasi asrlar osha o'z dolzarbligini yo'qotmaganidek, uning ta'limiy ahamiyati ham Yangi O'zbekiston yoshlari uchun barkamollik poydevori bo'lib xizmat qiladi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqada madaniyati fanini o'qitishdan ko'zlangan asosiy maqsad faqatgina o'quvchilarga musiqiy bilim berish emas, balki

ularni yuksak ma'naviyatli, estetik didi rivojlangan va dunyo miqyosida fikrlaydigan barkamol shaxs qilib tarbiyalashdir. Iogann Sebastyan Bax kabi daho san'atkorlar merosini o'rganish bu borada shunchaki akademik vazifa emas, balki strategik ahamiyatga ega bo'lgan pedagogik jarayondir. O'tkazilgan tahlillar va tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jahon klassik musiqasini dars jarayoniga samarali integratsiya qilish quyidagi hayotiy natijalarni kafolatlaydi:

1. **Kognitiv va intellektual yuksalish:** Bax polifoniyasining murakkab tuzilishi o'quvchilarda diqqatni jamlash, mantiqiy fikrlash va musiqiy xotirani 8-10% ga oshiradi. Bu ko'nikmalar nafaqat san'atda, balki aniq fanlarni o'zlashtirishda ham muhim poydevor bo'ladi.

2. **Ma'naviy immunitet va badiiy did:** Yuksak saviyadagi klassik asarlar o'quvchi uchun o'ziga xos "sifat o'lchovi" (etalon) bo'lib xizmat qiladi. Natijada yoshlarda globallashuv sharoitidagi past saviyali, vaqtinchalik "ommaviy madaniyat" mahsulotlariga nisbatan kuchli tanqidiy munosabat va ma'naviy himoya qobig'i shakllanadi.

3. **Madaniy bag'rikenglik (tolerantlik):** Jahon musiqasi namunalarini tinglash orqali o'quvchi dunyoning yaxlit badiiy manzarasini idrok etadi. Boshqa xalqlarning madaniy boyligini hurmat qilish orqali umuminsoniy qadriyatlarga nisbatan daxldorlik hissi uyg'onadi.

4. **Integratsiyalashgan ta'lim samaradorligi:** Milliy musiqa merosimizni jahon klassikasi bilan qiyosiy tahlil qilish (masalan, maqom yo'llari va g'arb garmoniyasi uyg'unligi) o'quvchilarda musiqiy tilning universalligi haqida tushuncha beradi.

Maktablarda jahon musiqasini o'qitish sifatini oshirish uchun nafaqat audio-tinglash, balki zamonaviy multimedia imkoniyatlaridan foydalangan holda vizual ishtirok etish effektini yaratish zarur. O'quvchi asarni shunchaki eshitib qolmay, uning yaratilish tarixi va kompozitorning falsafiy maqsadini tahlil qila olish darajasiga yetishi kerak.

Yakuniy xulosa qilib aytganda, jahon musiqa madaniyatini innovatsion yondashuvlar asosida o'rgatish – Yangi O'zbekiston yoshlarining ma'naviy qiyofasini belgilovchi va ularni xalqaro maydonda raqobatbardosh, madaniyatli shaxs sifatida namoyon etuvchi muhim pedagogik omildir. Milliy va jahon musiqasi bir butunning ikki qismi bo'lib, ularning uyg'unligi kelajakdagi ma'naviy barkamol avlod poydevorini to'liq kafolatlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni "Ta'lim to'g'risida". - Toshkent: O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentyabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-112-sonli Qarori "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida". - Toshkent, 2022-yil 2-fevral.
3. Musiqa fani bo'yicha Milliy o'quv dasturi (MOD). - Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
4. **Sharipova G., Ro'ziyev D.** Musiqa o'qitish metodikasi. - Toshkent: "Barkamol fayz media", 2018.
5. **Magdiyev S.** Musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalar va loyihalash. - Toshkent: "Turon zamin ziyo", 2017.
6. **Ismoilov A.** Musiqa madaniyati darslarida jahon klassikasi: o'quv-uslubiy qo'llanma. - Toshkent: 2023.
7. **Panasenko L.I.** Musiqa psixologiyasi va pedagogikasi: darslik. - Toshkent: 2021.
8. **Akbarov I.** Musiqa lug'ati. - Toshkent: "O'qituvchi", 2019. (Bax ijodidagi janrlar tahlili uchun).
9. **Druskin M.S.** Iogann Sebastyan Bax. (Rus tilidan tarjima). - Toshkent: "Musiqa", 2020.
10. **Saitov S.** Jahon musiqa tarixi: Barokko davri va I.S. Bax merosi. - Toshkent: 2022.
11. **Goleman D.** Emotsional intellekt. (O'zbek tilidagi nashri). - Toshkent: "Asaxiy Books", 2022. (Musiqaning EQ rivojlanishiga ta'siri bo'limi uchun).
12. **Schweitzer A.** Iogann Sebastyan Bax. (Dunyoga mashhur fundamental asar, zamonaviy qayta nashri). - 2018-2022 yillardagi tahrirlar.
13. **Ziyouz.uz** va **Lex.uz** portallaridagi musiqa ta'limiga oid eng so'nggi uslubiy maqolalar to'plami (2023-2024 yy).
14. **YUNESKO** hisobotlari: "San'at orqali ta'lim berish va yoshlar kognitiv rivojlanishi" bo'yicha xalqaro tavsiyalar.